

med andra medel. Även i denna situation kvarstår dock behovet av ansvarsfullt politiskt ledarskap. Frågan är om sådana aktörsförutsättningar är för handen vad gäller USA respektive Kina.

Rikard Bengtsson är docent och universitetslektor vid Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet.
E-post: rikard.bengtsson@svet.lu.se

Damtoft Poulsen, Aske, 2018.
***Accounts of Northern Barbarians in Tacitus' Annales. A contextual analysis.* Lund: Media-Tryck Lund.**

Anmälan av Lovisa Brännstedt

För den som är intresserad av Roms historia är Cornelius Tacitus ofrånkomlig. På en kondenserad, tät och stundtals svårtillgänglig latinsk prosa redogör han för det tidiga romerska kejsardömets historia på ett till synes objektiva, men inte desto mindre dramatiska sätt. Hur den romerska republiken blev till ett kejsardöme och hur den gamla senatsaristokratin förlorade i makt och inflytande är centralt i Tacitus författarskap. Själv senator och konsul år 97 led han svårt under det förtryck som kom att känneteckna den senare delen av kejsar Domitianus styre. Även om perioden har nyanserats av forskare så tycks den ha präglats av ett ökat envælde och hårda straff för politiska meningsmotståndare. Det är således först efter Domitianus död som Tacitus anser sig kunna skriva fritt och det är nu som han färdigställer *Annales* ("årsböcker"). Verket skildrar de julisk-claudiska kejsarnas tid vid makten, med början från Augustus död år 14 fram tills Neros fall år 68. Trots att de inte är bevarade i sin helhet utgör Annalerna en grundbult i romersk historieskrivning. Följaktligen är de också väl utforskade. Så hur gör man då för att skriva ytterligare en relevant bok inom ämnet?

Aske Damtoft Poulsen har i sin litteraturvetenskapliga avhandling i latin valt att istället

för att fokusera på de politiska intrigerna i Rom söka sig utanför imperiets gränser. Han vänder sig till Tacitus skildringar av de barbarer (*barbari*) som befolkade det kalla Norden: germaner, traker, briter och galler. Något som förenar dessa folkgrupper är, enligt Tacitus, deras instabila politiska strukturer, men också deras styrka som krigare och deras hängivenhet till frihet, *libertas*. Just frihet är ett nyckelbegrepp i Tacitus författarskap, och hur man bör agera i en tid då friheten drastiskt har minskat, vare sig man är romersk medborgare eller barbar.

Avhandlingens analys är koncentrerad till tre ingående fallstudier: den cheruskiske hövdingen Arminius som år 9 ledde de styrkor som i inre Germanien (Teutoburgerskogen) förintade tre romerska legioner, den brittiska drottningen Boudicca som härskade över icenerna i dagens Norfolk och som år 61 ledde ett stort uppror mot den romerska överhögheten och den thrakiska revolt som ägde rum år 26. Den sistnämnda konflikten gick i korthet ut på att thrakerna vägrade finna sig i utskrivning och nekade Rom sina bästa soldater. Dessutom, skriver Tacitus, levde de i ociviliserade delar av världen vilket hade givit dem ett krigiskt sinnelag. Romarna, under ledning av Poppaeus Sabinus, kontrade med att belägra den thrakiska befästningen. Innanför murarna rådde snart brist på förnödenheter och "allt stank av ruttande blod, vidriga lukter, pest" med Tacitus ord (övers. Bertil Cavallin). Det svåra läge som de befann sig i förvärrades dessutom av att de inte kunde enas om en strategi. En av de till åren komna thrakerna föreslog att man skulle lägga ned vapnen och hans förslag fick gensvar hos "dem för vilket livet betydde mer än äran". Flera av de yngre krigarna var däremot beslutsamma att inte ge upp sin frihet, och bland dem fanns det både de som förespråkade självmord, och de som föredrog att dö i strid. Det hela slutade med att de tappreste bland thrakerna antingen dog för egen hand eller för fiendens svärd medan övriga befolkningen kapitulerade inför Rom.

Tacitus är den ende romerske författare som överhuvudtaget nämner den thrakiska revolten. Det kan naturligtvis bero på att andra verk som beskriver händelsen inte har bevarats till vår tid, men, som Damtoft Poulsen konstaterar, man hade kunnat förvänta sig att författare som Suetonius eller Velleius Paterculus åtminstone skulle nämna den i förbifarten. Är det som vissa forskare vill hävda, att det rör sig om en ren litterär konstruktion från Tacitus sida, eller att han åtminstone gör ett stort nummer av något som i själva verket inte var av särskild stor vikt? Dessa händelser i periferin gav honom hursomhelst möjlighet att tillåta sig en större frihet i sin framställning, till skillnad från redogörelser för vad som tilldrog sig i Rom. Bland Tacitus läsare fanns det få vittnen till vad som hade ägt rum – eller inte ägt rum – i imperiets norra utmarker.

De olika fallstudierna diskuteras ingående var och en för sig med fokus på de tal som de olika individerna håller. Här skiljer sig Damtoft Poulsens avhandling från tidigare studier som antingen behandlar de taciteiska barbarerna som en homogen grupp eller som fokuserar på enbart en specifik person. Det finns dock en sak som förenar alla barbarer som Tacitus skildrar: de väljer alltid mellan ärofullt (men fruktlöst) motstånd, självmord (visserligen ärofullt, men leder inte till förändring) eller underkastelse (servilt, men gynnsamt). Häri har de mycket gemensamt med de romare som levde under kejsarmaktens förtryck och som bildligt talat stod under belägring. Och häri ligger avhandlingens huvudsakliga poäng: den visar hur Tacitus genom att lägga orden i munnen på barbariska folk indirekt kunde kritisera Rom. Hans barbarer uppvisar många likheter med motståndarna till kejsarmakten som fick utstå orättfärdiga anklagelser och rättegångar där de hade att välja mellan att göra motstånd (och riskera livet), begå självmord eller underkasta sig. I Rom vände man sig ofta till det förflutna för att hitta goda förebilder och exempel, men i en tid av autokratiska tendenser kan det vara

farligt att skildra hur tidigare medborgare har vänt sig mot förtryck. Damtoft Poulsen visar hur Tacitus istället vände sig utanför Rom för att hitta goda exempel.

Tacitus kritiserar inte bara kejsarna, utan även de senatorer som av hunger efter makt eller rädsla för bestraffning valde att krypa för de styrande istället för att stå upp för sina ideal. Här går det inte att bortse från Tacitus eget agerande – han åtnjöt ju själv en framgångsrik politisk karriär under Domitianus och valde varken att göra motstånd eller att ta sitt eget liv i protest. Kanske är det också därför som han framställer den typen av protester som meningslösa, för att rättfärdiga sitt eget handlande. Vad åstadkom egentligen de som storstilat begick självmord framför senaten eller valde att ta sina egna liv framför att kapitulera inför de romerska soldaterna?

En av avhandlingens styrkor är dess noggranna läsning av *Annalerna* i dess helhet. Damtoft Poulsen är försiktig nog att inte ta varje tal som ett uttryck för Tacitus egna åsikter, utan argumenterar snarare för att de bör läsas i sin kontext för att förstås på bästa sätt. Den thrakiska revolten skildras exempelvis i fjärde boken som redogör för åren 23–28, vilket motsvarar senare delen av kejsar Tiberius styre som präglades av en lång rad rättegångar för majestätsbrott. Direkt efter redogörelsen för thrakernas öde riktar Tacitus blicken mot Rom och kejsarens förehavanden. Damtoft Poulsen är tydlig med att syftet inte är “to uncover any ‘historical reality’ beyond that of the text itself [...] I am interested in the northern barbarians solely as literary characters”. Det är en fullt begriplig, och klok, hållning för en avhandling inom ett språk- och litteraturvetenskapligt ämne, men utifrån avhandlingens noggranna studium hade det gått att säga ännu mer, inte bara litterärt, om den romerska civilisationen och dess politiska kultur. Den strikt litteraturvetenskapliga ingången ställer omedvetet höga krav på läsarens historiska kunskap, det är först en bra bit in i analysen som man exempelvis får veta vilket år den thrakiska revolten

ägde rum (om den nu gjorde det). Oaktat det är avhandlingen både teoretiskt och metodologiskt driven och står stadigt förankrad i en internationell vetenskaplig kontext. Damtoft Poulsens huvudsakliga poäng, att Tacitus uppfattning om den rådande politiska ordningen framträder betydligt mer sofistikerat än vad man först anar, är tankeväckande och berikar läsningen av en av Roms litterära förgrundsgestalter.

Lovisa Brännstedt är fil. dr och forskare vid Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet.
E-post: lovisa.brannstedt@klass.lu.se

Hren, Joshua, 2018. *Middle-Earth and the Return of the Common Good. J.R.R. Tolkien and Political Philosophy*. Eugene: Cascade Books.

Anmälan av Peter Strandbrink

Vad ska vi egentligen ha modernt teoretiskt och filosofiskt tänkande om politik, stat, makt, ordning, rättvisa och legitimitet till? Det är en både rimlig och grundläggande fråga, som dock sällan ställs (eller besvaras) inom ramen för doktoranders och forskares vardagliga akademiska arbete inom ämnet. Istället är den uppgift som man främst tenderar att ta sig an vara att föra vidare, granska, nyansera, bestrida och (om)tolka vad man uppfattar som "stora" filosofers och tänkares verk. Där litteraturvetare i generation efter generation envist borrar vidare i Strindberg, Proust, Becket, Melville, Boye, Conrad, Joyce, Austen, Dostojevskij, Oates, Garcia Marques, Shakespeare, Lessing, Ibsen eller Auster (och därigenom felaktigt föreställer sig att de egna analyserna av Proust får glans och relevans eftersom Proust är så viktig) gräver nya generationer politiska filosofer typiskt vidare i existerande borrhål genom Rawls rättviseteori eller Putnams, Arendts, Pettits, Foucaults,

Walzers, Habermas, Dahls, Webers, Lockes, Kants, Mills, Patemans, Skinners eller Dryzeks argument.

Det finns en exegetisk dimension (jfr Strandbrink 2019, 33f) i detta sätt att närma sig politisk filosofi och begreppsbyggnad som normalt leder till att den som arbetar på det sättet blir en auktoritet på respektive tänkare eller idétradition, men samtidigt till ett starkt beroende av den intellektuella materia man arbetat så hårt med att förstå och bemästra. Att bli för inskolad i en viss politisk-filosofisk tradition eller konversation är på så vis förknippat med vissa risker vad gäller det begreppsliga och politisk-normativa spelrum man ger sig själv tillgång till. Man blir förutsägbar. Ett annat sätt att närma sig politisk filosofi (som jag själv kanske ligger närmare) är att granska de diskursiva, språkliga och begreppsliga former och konstruktioner politisk makt och normgivning tar. Precis som politisk retorik är politisk-filosofiska positioner alltid begreppsburna och språkligt medierade. Och eftersom politisk begreppsbyggnad, retorik, idéförmedling, argumentation och semantik skär rakt igenom enskilda politiska filosofers eller idétraditioners perspektiv – vilka alltid försöker och alltid misslyckas med att monopolisera normdrivande begrepp och idéer – öppnar det för ett mer generalistiskt sätt att arbeta. Samtidigt blir dock utfallet normalt vagare och mer allmänt hållet – mer modalt, om man så vill – jämfört med exegetisk politisk filosofi som ju enkelt kan knytas till specifika källor och idésammanhang. Jag ser dessa metodologiska förhållningssätt som huvudlinjerna i samtida politisk filosofi, i Sverige och internationellt.

Ett tredje sätt att använda politisk filosofi är emellertid att nyttja klassiska källor och filosofer för att kasta nytt ljus på och analysera empiriska frågor, fall, praktiker och fenomen kopplade till sådant som politik, stat, makt, ordning, rättvisa och legitimitet. Detta är ett mer "praktiskt" politisk-filosofiskt anslag, som varken trampar runt på ett överdrivet sätt i exegetiska eller